תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות רי״ד

תוספות רי"ד על חגיגה

רבנו ישעיה דטראני [הרי"ד]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רי"ד על חגיגה

רבנו ישעיה דטראני [הרי"ד]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-ריד-על-חגיגה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג: 5
דף ד. 5
דף ד: 6
דף ה. 6
דף ו. 6
דף ז. 6
דף ח: 7
דף ט: 7
דף י. 7
דף יא. 8
דף יא: 8
דף יב. 9
דף יג. 9
דף טז. 9
דף טז: 10
דף יז. 10
דף יח. 11
דף יח: 12
דף יט. 14
דף יט: 14
דף כ. 15
דף כ: 16
דף כב. 16
דף כב: 18
דף כג. 19
דף כג: 19
דף כד. 19
דף כד: 20
דף כה. 21
דף כה: 23

דף כו 24

דף ב:

אמר רבינא ואיתימא רבא חסורי מחסרא וה"ק כו' אי קשיא כיון דהאי חוץ מחש"ו מוקמינן לה אשמחה היכי קתני בתרה וטומטום ואנדרוגניס ונשים ועבדים משוחררין דלא פטורי אלא מראיי' אבל בשמחה חייבים וא"כ צריך עוד לחסר מתני' ולמיתני בהני מן הראיי' כיון דאפסיק ותני שמחה בינייהו תשובה אין צריך כאן חסרון אחר דבודאי כשהיינו רוצים להוסיף שמחה במתני' מאי דלא תני אלא בראיי' הוצרכנו לומר חסורי מיחסרא אבל כיון שהוספנו במתני' שמחה ותרתי קתני בראיי' ובשמחה תו לק"מ דמילי מילי קתני במתני' הראוי למנות בראיי' בלבד עונה והראוי לענות בראיי' ובשמחה מונה ורישא דתני חוץ מחרש כל דהו מונה בראיי' ומציעתא דקתני שוטה וקטן וה"ה לחרש שאינו לא שומע ולא מדבר מונה בשמחה וסיפא דתני וטומטום ואנדרוגניס כו' מונה בראיי':

דף ג:

מה טעם הרבה כרכים כיבשום עולי מצרים ולא כיבשום עולי בבל כו' עיין ב"ה י"ב דספר הלקט ששיבשתי גירסא זו:

דף ד.

אלא טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא פירש המורה למה לי קרא מהיכא תיתי לן לחיובא עיין מה שהקשיתי עלי' בבכורות בפ' על אילו מומין:
דגמר לה לה מאשה פי' ואע"ג דקרא בשפחה שהיא אשה מיירי לשפחה לא איצטריך קרא דאפילו בת חורין נמי פטורה. ולא איצטריך ג"ש אלא לעבדים זכרים ואע"ג דקרא בחצייי' שפחה וחצייי' משוחררת קא מיירי וא"כ אפילו חציו עבד וחציו בן חורין מצינן למילף מהכא איצטריך למילף מהאדון ד' דחופשה לא נתן לה לא קאי אלא אצד עבדות שבה ודוקא צד עבדות איתקוש לאשה ולא צד חירות וה"א ליחייב להכי איצטריך האדון ד' למיפטרי':
דייקא נמי דקתני נשים ועבדים שאינן משוחררין כו' ורישא דתני הכל ומרבי מי שחציו עבד וחציו בן חורין לאחר משנה הראשונה ומשנה הראשונה לא זזה ממקומה והיא סיפא דמתני':

דף ד:

הואיל ואייתיתה תיהוי למנינא ראיתי לאחד שפירש במקום אותה שאמרתי ואינה נ"ל דאטו אותה תחי' כיון שהבורא ציוה לו להמיתה היאך אפשר שלא ימיתנה ונ"ל לפרש תהא במנין המתים כלומר אע"פ שבלא זימנה הבאתי אותה כיון שלקחתי נשמתה אי אפשר להחיותה אלא תהא במנין המתים:

דף ה.

רעות שנעשות צרות זו לו כגון זיבורא ועקרבא פי' כדאמרי' בע"ז בפ' אין מעמידין חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחליפי סכנתא הילכך אי אפשר לרפאותה:
ושמואל אמר זה הממציאין לו מעות לצרתו פי' המורה אלעיל קאי אאם טוב ואם רעה ואינו נ"ל דהא איפסקא כר' יוחנן כי מטי להאי קרא בכי כו' ונ"ל דהכא קאי ארעות רבות וצרות ופירש שמואל זה הממציאין לו מעות לצרתו שיש לו רעה שהוצריך ללות ועוד ועוד צרה גדולה שאינו מוציא ללוות קודם שידחק הרבה אלא בשעת דוחקו שהוא צריך להרבה מעות שאם היו מלוין לו בעת הקציר הי' מסתפק בדבר מועט ועכשיו שמלוין לו לקנות פת מן השוק יצטרך למעות הרבה ויבא למכור נכסיו בזול ולפרוע:

דף ו.

שחגיגה ישנה לפני הדיבור פי' המורה קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסיני דכתיב וישלח את נערי בני ישראל וגומר ואע"פ דהאי קרא כתיב באלה המשפטים אחר עשרת הדברות קודם עשרת הדברות הוה ואין מוקדם ומאוחר בתורה ולקמן בעולת ראיי' הואי פירש על שם ויחזו את אלהים ואינו נ"ל מפני שדבריו סותרין זא"ז דאימתי הוה ויחזו את האלהים כ"א ביום מתן תורה הרי לא באה שכינה אלא ביום מתן תורה ומפרש אחר פירש ישנה לפני הדיבור שהיתה קודם וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמר וזה נ"ל:

דף ז.

עד שבא אושעיא בדבר ולימד הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה פי' ומש"ה לא קא חשוב תרומה בהדייהו שהרי התרומה אין לה שיעור דחטה אחת היא פוטרת את כל הכרי אלא אע"פ שאין לה שיעור למטה יש לה שיעור למעלה שאם אמר כל גרני תרומה לא אמר כלום דרחמנא קריי' ראשית דבעי' שיהא לה שיריים והכי תנן בפ"ק דחלה האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת אבל

כל הני אין לה שיעור לא למטה ולא למעלה שאם רוצה יתן כל שדהו פאה חייל עליו שם פאה ופטור מן המעשר וכן אם רוצה לעשות כל שדהו ביכורים עושה כדתנן בפ"ב דביכורים עושה אדם כל שדהו ביכורים ובפ"ק דנדרים בה' האומר לחבירו מודרני ממך מייתינן ברייתא דתניא מנין שאם רצה לעשות שדהו כולה פאה עושה ת"ל שדך פאה ואי אמרת אפילו אי לא חייל שם פאה על כל השדה מה בכך לא יהא אלא הפקר הרי ההפקר פטור מן המעשר כדתנן בפ"ק דפאה נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח תשובה ההפקר לא יקרא להיפטר מן המעשרות אלא אם הפקיר בין לעניים בין לעשירים אבל אם הפקיר לעניים בלבד ולא עשירים אינו נפטר מן המעשר כדתנן בפ"ו דפאה בש"א הפקר לעניים הפקר ובה"א אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה אבל אם הוא קורא עליו שם פאה אע"פ שאין הפאה אלא לעניים חייל עליו שם פאה ופטור מן המעשר:

מאי הראיון ר' יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה כו' עיין מה שפירשתי בפ"ק דפאה:

דף ח:

וכי תימא אמוראי הוא דפליגי דמתנייתא לא פליגי פירוש דאמורא פירשו דבריהם דחזקי' אמר טופלין בהמה לבהמה ואין כופלין מעות למעות ור' יוחנן אמר טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה אבל הברייתות יש לומר דהך דתני מערב דמשמע מעות היה ראיה לי' נמי בהמה לבהמה והך דתני אכילה ראשונה דמשמע בהמה ה"ה דאית לי' מעות למעות והא קתני אכילה ראשונה מן החולין ומדסיפא דוקא בהמה רישא נמי דוקא מעות אלמא מתנייתא נמי פליגן כך נ"ל פתרונו ופתרון המורה לא נ"ל:

דף ט:

לשונה פרקו מאה ואחד שמעתי הטעם דכתיב והחכמה מאין תמצא מאין בנימטריא מאה ואחד.

דף י.

ר' יוחנן אמר אפילו מתלמוד לתלמוד פירוש המורה מתלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי שהיא עמוק כדאמרי' בסנהדרין במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי ונ"ל דאיפכא מסתברא דאדרבה תלמוד בבלי מבאר יותר וזה האדם כדי להקל מעליו הניח תלמוד בבלי ומתעסק בתלמוד ירושלמי:

אחת הפלאה לאיסור פי' זהו מופלא סמוך לאיש דמרבינן לי' מכי יפליא שיודע לפרש לשם מי נדר וזו היא הפלאה לאיסור:

דף יא.

שכן חומט תחלת בריאתו בכעדשה פירוש המורה חומט אומר אני שהוא שקץ שקורין לימצא הגדל בקליפה ההולכת ומתעגלת תמיד כל מה שהוא גדל ותחלתו ניכר בקליפה שכעדשה היתה. ובפרק דמ"ק בה' צדין את האישות אמרינן מאי קראה דכתיב כמו שבלול תמס יהלוך ופי' שם שבלול לימצין. תמס יהלוך, כלומר שיוצא חוץ מנרתיקו ורירות נופלות ממנו עד שהוא נימח ומת, תמס כמו ונמס. ולפי פירושו, זהו מה שאנו קורין בלעז קוצבובול"ו. והאיך יתכן שזהו חומט האמור בשמנה שרצים דבפ' העור והרוטב תנן שמנה שרצים יש להן עורות. ובשבת תנן ב"פ שמנה שרצים שמנה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב ואם זה הוא החומט מאי צידה שייכא בי', שהוא ניצוד ועומד ואינו יכול לזוז כ"א מעט ביותר, ומה חבלה שייכא בי', מה עור יש לו. לפיכך נ"ל שחומט אחר הוא ואין זה שבלול עיין בפ' העור והרוטב במהדורא תליתאה:

דף יא:

אלא הנהו מיבעי' לי' לרבות את הגוים שמוזהרין על ברכת השם ועל ע"ז כישראל האי נמי מבעיא לי לרבות את הגוים שמוזהרין על עריות כישראל בפ' נגמר הדין מקשה תלמודא והא השם לאמר זו גילוי עריות ומתרץ בברכת השם לא נצרכה אלא לרבות את הכינוין ואליבא דר"מ כו' וגבי עריות מתרץ לא נצרכה אלא לנערה מאורסה דלדידהו לית להו אלא בעולת בעל ולא נערה מאורסה ואם בא על נערה מאורסה דידן נידון כישראל: **אין דורשין בסתרי עריות** פי' המורה עריות שאינם מפורשין כגון בתו מאנוסתו ואם חמיו ואם חמותו דנפקי בסנה' מדרשא ואינו נ"ל דרוב התורה מדרשא קאתיא ותיתי לי' ברכה שהוא מודיע טעמי האיסור לרבים ונ"ל דסתרי עריות הן כגון הקולות שיש בעריות כמו בקידושין שיש כמה טצדקי שאינן קידושין וכיוצא בהן וקורא אותן סתרי עריות שאין אדם ראוי לגלות סתרים הללו לעמי הארץ משום דסרכי ומדמו מילתא למילתא וגם לתלמידיו אל ידרוש בהם לשלשה דדילמא לא צייתי לי' כולהו ולא קיימי שפיר אטעמא דמילתא ואתו למיטעי ולמישרי מאי דלא שרא רבי' וה"ה סתרי תורה קולות שהרב יודע בהרבה מצות שאין ראוי לגלותם לעמי הארץ כ"א לת"ח:

דף יב.

אידי ואידי חד שיעורא הוא קשיא לי דמקצה השמים ועד קצה השמים הוא כפלים כמו הארץ עד השמים שהארץ מכוונת באמצע השמים כנקודה בתוך העיגול וכך הוא מן הארץ ועד השמים (לצד מזרח) כמו מן הארץ ועד השמים לצד מזרח וכמו כן לצד מערב וכמו כן לצד דרום וכמו כן לצד צפון וכמו כן למטה עד השמים:

דף יג.

אמרו לי' תנינן עד ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה מרכבה פירוש המורה אם עד כאן שניתם הכל שניתם ששני מקראות הללו שהן וארא כעין החשמל וגומר כמראה הקשת הם הם שהקפידו חכמים מלדורשם שהם המדברים השכינה וקשיא לי אם עד שם שנו מה היו שואלים לרב יוסף הלא משם ואילך אין עוד מעשה מרכבה ונ"ל לפרש דהאי תנינן הוא שהיו שונים כל הברייתא עד ויאמר אלי בן אדם ולא היו יודעים פירושה והיו שואלים מרב יוסף שיפרשה להם ואמר להן הן הן עיקר מעשה מרכבה שאסרו חכמים לדורשם ומשום דאמר להן הן הן מעשה מרכבה מקשה דאינן אלא עד וארא כעין החשמל:

דף טז.

כל המסתכל בארבעה דברים מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור פירוש מפני שהוא מהרהר על השכינה שהוא למעלה ולמטה ושהי' לפני בריאת העולם ושיהי' לאחר שיבלה העולם ואסור להרהר בענין השכינה ולחקור מה הוא הבורא שמא יחשוב בלבו דברים שאינן כדאי כלפי למעלה מפני שאין בנו דעת להשיג אחד מכמה אלפים וריבוא רבבות מענין האלהות והילכך אסור לחקור במה שלא יוכל להשיג שמא יחשוב הלב מחשבות שאינן הגונות כלפי למעלה והמורה פירש מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע למזרח ומה לאחור למערב ואינו נ"ל א"כ מאי האי דמתמה בגמרא בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור לחיי אלא מה לפנים מאי דהוה הוה מה יש בין חוץ למזרח לחוץ למערב א"ו לפנים הוא קודם שנברא העולם ולאחור הוא לאחר שיבלה ויחזור לתהו ובוהו והרי תנאי בתוספתא בפירוש מה למעלה ומה למטה מה הי' ומה עתיד להיות ואע"פ שזהו משמעו קודם שנברא העולם קשיא לי אמאי מתמה תלמודא מה דהוה הוה והלא יבא לחשוב בענין אלהות ואמאי ניחא לי' להרהר עליו וי"ל לפי הדחק שלעולם אין אדם חוקר לדעת אלא במה שהוא עתה או במה שעתיד להיות והילכך אם יסתכל

בהם יבא לחקור ולחשוב מחשבות שאינן אבל במה שעבר כבר אין אדם חוקר כל כך דמה דהוה הוה והילכך אם יסתכל אדם בלבו ויאמר כי הבורא קדם לכל הברואים מה איסור יש בדבר לעולם לא יבא לחקור בדבר הזה היאך הי' ואנה הי' מקומו דמה דהוה הוה ופירשו ר' יוחנן ור' אלעזר שלא על האלהות מדבר אלא על הענין העולם שמזכיר שהי' אין ואפס ומאין עשה יש וקשיא לי טובא דיותר הוא איסור לומר על האלהות מה הי' קודם שברא העולם מלומר כי הי' העולם אין והבורא עשה יש מאין שזהו שבחו וגדולתו ולמה הוציאו המשנה ממשמעותה והעמידו אותה בבריאת העולם:

דכתיב כמראה הקשת וגומר פירוש לא לענין זהרורותו נאמר שאין זה כבוד כלפי למעלה אלא כמו שאין אדם יכול לכוין מראה הקשת מהו שבמקום שנראה לו אדום נראה לו ירוק וכל מיני מראות ואינך יכול לכוין בו מראה ברור כך מראה השכינה אינם יכולים לכוין בבירור מה הוא:

בכהנים בזמן שביהמ"ק קיים בשעה שעולי' לדוכן ומברכים את העם בשם המפורש והאי דתנן במגילה יהודא אומר אף מי שהיו ידיו צבועות אסטס לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו ור' יהודא לאחר חורבן הוה מפרש בירושלמי אמר ר' חגאי כלום אמרו אין מסתכלין אלא מפני היסח הדעת:

דף טז:

אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם כינוי הוא שכך הי' צריך לומר לא אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם ונ"ל שלא הי' אלא אחר כשהעיד והיינו דקאמר להוציא מלבן של צדוקים דבעד אחד אין הורגין ומיהו גם להוציא מלבן של פרושים קא אתי דאמרי עד שיגמר הדין ובעד אחד אין הדין נגמר ויהודא בן טבאי סבר מדמפיק לי' בלשון יחיד והנה עד שקר העד ש"מ דאפילו יחיד בר קטלא הוא ולית לי' כ"מ שנאמ' עד הרי כאן שנים שאם כדברי המורה שפירש עד זומם שלא הוזם אלא הוא לבדו מאי להוציא מלבן של צדוקים איכא אטו אינו יכול להיות שנהרג על פיהם ואחרי כן לא הוזם אלא האחד לפיכך נ"ל לפרש שמתחילתו הי' אחד:

דף יז.

מה חה"מ טעון לינה אף חה"ס ט"ל פירש המורה טעון לינה מוצאי יו"ט ופנית בבוקר בי"ו שהוא חולו של מועד דאילו ביו"ט תחומין אסורין ואינו נ"ל מדתנן בזבחים בפ' דם חטאת ר' טרפון אומר אם בישל בו מתחלת הרגל יבשל בו את כל הרגל ואמרינן

בגמרא מ"ט דר"ט אמר ר' יצחק דאמר קרא ופנית בבוקר הלכת לאהליך הכתוב עשאן כולן בוקר אחד אלמא מוכח מהתם דהאי ופנית בבוקר למוצאי כל החג קאמר שכל ימי החג קאי (ביראה) כל זכורך ולמוצאי החג הוא רשאי ללכת ואל ילך בלילה אלא בבוקר שהוא טעון לינה ליל מוצאי יו"ט וכל שבעת ימי החג. הוא קורא אותן יום אחד:

דף יח.

מכלל דתרוויהו ס"ל דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה מנה"מ דת"ר את חג המצות תשמור כו' פירוש אנן קי"ל דחולו של מועד לא מיתסר אלא מדרבנן כדאמרינן בריש מסכת משקין משקין בית השלחין במועד ובשביעית בשלמא מועד משום טירחא הוא וכל מקום פסידא שרי רבנן אלא שביעית מדאורייתא היא ומוקמה בשביעית בזה"ז דרבנן אלמא חולו של מועד מדרבנן הוא ובפ' שני דמשקין נמי אמרינן בעיא מיני' ר' ירמי' מר' זירא כיון מלאכתו במועד ומת מהו שיקנסו בנו אחריו את"ל צרם אוזן הבכור ומת קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא היא כו' מכלל דחולו של מועד מדרבנן הוא ומשום דקי"ל דהוא מדרבנן מש"ה קאמר מכלל דתרוויהו ס"ל דאסור מדאורייתא ובעי מנא הני מילי ואנן דסברינן דהוא מדרבנן הני קראי אסמכתא בעלמא נינהו:

לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת קשיא לי דא"כ ר' טרפון כבית שמאי דאי ב"ה הא אמרו דאין לה יום טבוח דמקרבי ביו"ט וי"ל ה"ק ב"ה א"צ יום טבוח דאי בעי כולהו מקרבי ביו"ט אבל מיהו סתמא דמילתא אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולת ראיי' ביום ראשון והרבה מקריבין יום שני והילכך יום שני של עצרת הוא אסור בהספד מפני שהוא יום טבוח ואע"פ שכל שבעה יש להם תשלומין לא נוכל לעשות מכולן יו"ט אלא יום אחד ועוד שעיקר הקרבתן ביום שני היתה שהיו טרודין לחזור לבתיהם ודוקא עצרת יש לה יום טבוח למוצאי יו"ט אבל לא שאר ימים טובים שפסח וסוכות יש להן תשלומין כל שבע' ימי החג ולא יותר ושבעת ימי החג אסורין ועומדין הן בהספד דכתיב ושמחת בחגך ומיכן מוכיח שאסור להספיד במוצאי יו"ט של עצרת אפילו בזמן הזה דהא מעשה דר"ט אחר חורבן הוה ואפ"ה אסר להם להספיד ואע"ג דאית לן השתא תרי יומי מ"מ יום שני ספק ראשון הוא ולמחר הוא יום טבוח ואסור להספיד ואע"ג דבקיאינן בקבוע דירחא כל מה שהיו עושין אבותינו אנו עושים:

דף יח:

התרומה והביכורים חייבים עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים פירש המורה חייבין עליהם מיתה זר האוכלן במזיד דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וסמיך לי' וכל זר לא יאכל קודש וכל אותו הענין מדבר בתרומה וחומש האוכלן שוגג דכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ואסורין לזרים בלאו אי נמי שלא לצורך נקט לי' הכא דהא במיתה נמי קאי אלא משום דבעי למימר משא"כ במעשר נקט לה וה"ק התרומה והבכורים חייבין עליהם מיתה משא"כ במעשר דאין חייבין מיתה אם אכלן זר או כהן טמא והשתא ליסוק אדעתין במיתה הוא דלא קאי זר האוכל את המעשר אבל איסורא מיהא איכא ולהכי קאמר אין נאכלין לזרים משא"כ במעשר דנאכל הוא לזרים ואין נאכלין גרסי' ומאן דגריס ואסורין לא משתבש ואינו נראה לי פתרונו וכל זה הדוחק שנדחק דהאי דתני חייבין עליהן מיתה לאו אאיסור זרות קאמר דבזרות ליכא אלא לאו דוכל זר לא יאכל קודש ומתו בו לא נאמר אלא על האוכל תרומה בטומאת הגוף ומעשר שני אע"ג דאסור לטמאין כדכתיב ולא בערתי ממנו בטמא אין בו מיתה ותרומה וביכורים אסורין לזרים שהן בלאו ומעשר שני מותר לזרים ומש"ה לא כללינהו למיתני ואסורין לטמאים ולזרים משא"כ במעשר משום דמעשר נמי אסור לטמאים כדכתיב לא בערתי ממנו בטמא אבל מיתה אין בו וכמו שפירש כאן המורה פי' בפ' הזהב אבל בפ' הערל פי' חייבין עליהן מיתה כהן שאכלן בטומאת הגוף ובפ' אלו הן הנשרפים אמרי' ת"ר ואלו שבמיתה האוכל את הטבל וכהן טמא אכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה כו' ואמרינן אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה אמרו לי' רב כהנא ורב אסי לרב ולימא מר במיתה דכתיב וכל זר לא יאכל קודש אני ד' מקדשם הפסיק הענין מיתיבי אלו הן שבמיתה וזר שאכל את התרומה מתניתא ארב קארמית רב תנא הוא ופליג ופתרון המורה הולך כדברי הברייתא ושלי הולך כדברי רב:

והן נכסי כהן עמ"ש על המורה בפ' הזהב במהדורא תנינא:

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים כו' פירש המורה והידים בכלל כל הטעון ביאת המים ואינו נ"ל שיהא הטעון נטילת ידים אסור לאכול מעשר דהא אמרי' לקמן בפ' חומר בקודש כגון שתחב לו חבירו לתוך פי' או שתחב הוא לעצמו בכוש או בכרכר דאלמא מי שידיו מסואבות יכול לאכול ע"י כוש וכרכר או שיאכילנו אחר ולא יגע אפילו קדשים וכך פירש המורה גם בפ' השוחט בחולין ועיין מ"ש עליו שם במה"ק ומהדורא תנינ':

לא קשיא כאן באכילה כאן בנגיעה פירוש מתני' דהכא מיירי באכילה ומתני' דביכורים דתני משא"כ במעשר מיירי בנגיעה ואינך צריך עכשיו לומר הא ר"מ והא רבנן דתרווייהו

אתי אליבא דכ"ע דנגיעה דמעשר וכ"ש חולין לא בעי נט"י אבל אכילה דידהו בעי נט"י ואתקיף לה רב שימי על מאי דאוקמה מתני' דהכא באכילה דע"כ ל"פ רבנן עלי' דר"מ ואסרי אלא באכילה דמעשר כדקתני וחכמים אוסרין במעשר אבל באכילה דחולין ל"פ דא"כ הו"ל למימר וחכמים אוסרין סתם והוה משמע בין במעשר בין בחולין אלא מדקאמרי במעשר דוקא באכילה דמעשר פליגי ואסרי אבל לא באכילה דחולין שאע"פ שגופו טמא וטעון טבילה מותר לאכול חולין וכ"ש מי שידיו מסואבות שהוא מותר לאכול חולין ולא היא דאין לומר כ"ש מי שהיו ידיו מסואבות דאדרבה מי שידיו מסואבות יטלם אבל מי שגופו טמא מה יועיל ליטול ידיו שכל גופו טמא ולא הוזהרו טמאים לטבול לחולין אלא הכי מקשה דהא חכמים מתירין במעשר ואין מצריכים אותו נטילת ידים ונט"י ניתקנה בין לטהורים בין לטמאים שאין הטעם מפני שהוא טמא שהרי אפילו אוכל מחמת מאכיל החמירו עליו חכמים שיטול ידיו שגזרת חכמים היא על כל אדם שלא יאכל בלא נט"י בין טמא בין טהור ולעולם מתני' דהכא דמצרכת נט"י לחולין כמאן ומהדר ל"ק הא באכילה דנהמא שהיא תקנת חכמים משום סרך תרומה שאפי' אוכל מחמת מאכיל אמרי' בפ' כל הבשר דבעי נטילת ידים ואע"פ שאינו נוגע והא דשרי רבנן באכילה דפרי שהנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ואפי' בפרי דמעשר ומה שחלקו על ר"מ מעשר באכילה דוקא בטעון ביאת מים שגופו טמא אבל בידים מסואבות שאין כאן אלא נגיעה לבד לא חלקו ואתיא מתני' דהכא אליבא דכ"ע באכילה דנהמא ומתני' דביכורים נמי דתנן משא"כ במעשר אליבא דכ"ע בנגיעה ובאכילה דמעשר פליגי שהגוף טמא מד"ס שטעון טבילה ול"נ אידי ואידי באכילה שאם מתני' דביכורים היתה באכילה דמעשר אמאי ל"פ רבנן עלי' כדפליגי על ר"מ בכל הטעון ביאת מים אלא ודאי ההיא לא מיירי אלא בנגיעה וזהו וטעונין רחיצת ידים שהגוף היה טהור וידיו בלבד היו מסואבות ובנגיעה אפי' רבנן מודו ול"פ על ר"מ אלא בטעון ביאת מים שהגוף טמא: ומאי דכתיב בספרים עד כאן ל"פ רבנן עלי' דר' מאיר אלא באכילה דמעשר אבל בנגיעה דמעשר ואכילה דחולין לא פליגי אע"פ שכך היא העיקר דל"פ בנגיעה דמעשר כ"א באכילה מדקתני כל הטעון ביאת מים שגופו טעון טבילה מ"מ אינו צריך כאן אלא אכילה דחולין וזו הגרסא נגיעה דמעשר היא צריכה בפ' השוחט שהוא תופס שם נגיעה ומפני ששם צריך לגורסה וכתבם גם כאן. אבל כאן אינו מקשה לו אלא מאכילה דחולין ועי' מה שכתבתי שם:

דף יט.

מהו דתימא ניגזור דילמא אתי לאטבולי בחרדלי' של גשמים א"נ ליגזור ראשים אטו כיפים קמ"ל עמ"ש על המורה בחרדלית של גשמים בפ' השוחט במהדורא קמא ובכיפים במהדורא תנינא:

פירות שנפלו לתוך אמת המים עמ"ש בפ' השוחט במה"ק:

שלש גממיות בנחל התחתונה והעליונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה דוקא אם היתה האמצעית של מ' סאה שיש בה שיעור מקוה התם מהניא חרדלית או לתחתונה או לעליונה אבל אם הי' כולן של כ' כ' סאין אין החרדלית מחברתן ולא אמרי' בהו גוד אחית ולא גוד אסיק מפני שהחרדלית היא קטפריס ותנן בשלהי פ' ח' דמס' טהרות הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ומייתינן לה בפ' שני דגיטין ובפ' בתרא דע"ז. אבל השתא דאיכא התם מקוה שלם מהניא חרדלית אף לחסרה ע"י גוד אחית או גוד אסיק וזה שטבל נמי במקוה מצומצם כיון שהי' בו שיעור מקוה אנו שואלים אי אמרינן גוד אסיק לחבר מי המקוה למים שבראשו כי היכי דאמרינן גוד אחית ואע"פ שהראש הוא מדרון והיינו קטפריס:

מכלל דהוא סבר אף בעליונה פי' מדקאמר ר' יהודא אומר דמאיר הי' אומר בתחתונה ולא בעליונה מכלל דאיהו סבר אף בעליונה אלמא אית לי' גוד אסיק ומקשה על האי דיוקא והתניא ר' יהודא [אומר] מאיר הי' אומר בין בעליונה ובין בתחתונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה אלמא גוד אחית אית לי' אבל גוד אסיק לית לי' והיכי דייקית מכלל דהוא סבר אף בעליונה דבפירוש שמעי' לי' דאמר בתחתונה ולא בעליונה א"כ אי אמרת משמי' דר' מאיר בתחתונה ולא בעליונה גם הוא נמי ס"ל כוותי' ולא תידוק דפליג עליו א"ל אי תניא תניא ותרתי מתנייתא פליגי במלתי' דר' מאיר דקמייתא תנא דאמר ר' יהודא בשם ר"מ בתחתונה ולא בעליונה ובתרייתא תני דאמר ר' יהודא משם ר"מ בין בעליונה ובין בתחתונה כך יש לפרש כפי מה שכתוב בספרים. ואין צורך לשבשם כמו שמשבשם המורה:

דף יט:

בגדי עם הארץ מדרס לפרושים ראיתי מפרשים משום גזירה שמא תשב עליהן אשתו נדה. ואינו נ"ל שכיון שהן כזבים וצינורא שלהן מטמאה כדאמרי' לקמן מה אנו צריכין לתלות הטעם באשתו. ובפ' השוחט דקא יהיב האי טעמא לא יהיב לי' אלא על בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קודש שגופן הוא טהור. שהרי אוכלין תרומה ובבגדיהן

החמירו שמא ישבה עליהן אשתו נדה אבל בעמי הארץ אין צריך זה הטעם שהן כזבים לכל דבריהן ועושין מדרס כזב עיין ב"ה כ"ד דספר הלקט:

דף כ.

אמר ר' ירמי' באומר שמרתי' מדבר שמטמא ולא מדבר הפוסלה קשיא לי מה דבר הוא זה. שפוסלה ואינו מטמא אם מבחוץ נגע ולא בפנים קי"ל אין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כל שכן שהחבית הוא כלי חרש ואין מטמא מגבו. ואם היתה כלי שטף וניטמאת במשקין המשקין הן לעולם ראשון והחבית שניי' ואין שני עושה שלישי בחולין אך אם היתה מלאה תרומה אבל סתם חבית כלי חרש היא בכל מקום ואין לפרש אלא כגון שנגעה הטומאה במשקין עצמן ומדבר המטמאה הוא אפי' ולד שני שמטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום שהוא פוסל את התרומה ואינו מטמאה וכגון שהיתה מלאה יין ושמן דתרומה:

וליטמא מגריפה למה שבסל אמר ר' אבינא באומר שמרתי' מדבר הטומאה ולא שמרתי' מדבר הפוסלה פי' לא תמצא דבר הפוסלה ואינו מטמאה אלא בטומאת משקין וכגון שהיו אלו התאנים חולין והי' אוכל חולין בטהרה שאין שני עושה שלישי בחולין והמגריפה טמאה שלא תיגע בתרומה וקדשים עד שיטבילנה אבל הסל שהי' מלא חולין טהור כדפרישית בזבחים בפ' טבול יום:

כל חדא וחדא סבירא אשת עם הארץ היא ואסחה לדעתה. פי' אחר שלבשו הבגדים כשראתה כל אחת שבגדי חבירתה עלי' אינה שמרתן כי הוא סבירא שחברתה אשת עם הארץ היא והסיחה דעתה לשומרם ואז ניטמאו אבל כל זמן שהי' הבגדים מונחים והיתה סבורה שהם בגדי' ושומרת אותן בחזקת טהרה אע"פ שנמצאו שהי' שלה שמירה מעליא היא:

כיון דכלים דשבת עבוד להו שימור טפי מכלים של חול מסחה דעתה מנייהו פי' כיון שדרך האדם לשמור כליו של שבת טפי מכלים דחול ועכשיו כשסבר ללבוש כלי חול ולבש כלים של שבת בחזקת שהן של חול כשרואה שהן של חול הוא עצב מפני שלא עשה להן שימור של כלי שבת ומתוך כך אפי' שימור דכלי חול אינו עושה בהן כיון שלא שמר כמשפט והסיח דעתו מהן:

דף כ:

לא והתניא הרי שהיו חמריו ופועליו כו' פי' עמי הארץ היו ואפ"ה טהרותיו טהרות אלמא אדם משמר מה שביד חבירו:

ה"ג אי הכי מ"ש רישא ומ"ש סיפא פירוש אי בעמי הארץ עסקינן מ"ש רישא מסיפא הרי גם ברישא תני אפילו הפליגו ממנו יותר ממיל וכיון דלא קחזי לה אמאי טהרותיו טהרות:

ה"ג אלא אמר ר' יצחק רישא במטהר חמריו ופועליו לכך פירוש ומש"ה טהורות שאין להקפיד על מגען מפני שטהורין הן ולא תיפשוט מהכא אדם משמר מה שביד חבירו אי הכי סיפא נמי אע"פ שהודיעין שהוא מפליג יהיו טהורות כיון דטהור הוא ומהדר אין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו ומש"ה חיישינ' והם טמאות ורישא אע"ג דהפליגו ממנו מורתתי ולא מנחי' ליגע מפני שבא להן דרך עקלתון אבל סיפא כיון דאמר להו לכו ואני אבא אחריכם סמכא דעתייהו:

אחורים ותוך ובית הצבטה כו' פירש המורה במשנה כלי הראוי להשתמש בתוכו באחוריו בבית צביטתו כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפ"ע לענין תרומה שאם נטמא זה לא יטמא זה ואינו נ"ל שאחורי הכוס המוזכרין בברכות בפ' אלו דברים וגם היא משנה בפ' כ"ה דכלים לאיזה שימוש חזו ואפ"ה הן חלוקין לטומאה:

הכלי מצרף מה שבתוכה לקודש אבל לא לתרומה פי' אע"פ שהאוכלין הן פרודין הכלי מצרפן להיות כאלו הן אוכל אחד משא"כ בתרומה דדוקא אם היו האוכלין דתרומה נוגעים זה בזה אז הן מצטרפין אפילו בלא כלי אלא ע"ג קרקע אבל אם אין נוגעין אינן מצטרפין אפילו בכלי וכשהן נוגעין נמי שהן מצטרפין דוקא להשלים הביצה אבל לא שיהו כאוכל אחד שאם נגע הטמא במקצת טימא את כולו כדפרישית בפ' העור והרוטב במהדורא קמא ומהדורא תנינא אבל הכלי מצרף מה שבתוכו בקודש לעשותן אפי' הן פרודין כאוכל אחד שאם נגע הטמא מקצתן טימא את כולן ובפ' הקומץ בתרא בעו בני ר' חייא האי דתנן הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש היכא דנגעי בהדדי אבל היכא דלא נגעי בהדדי לא או דילמא לא שנא ופשיט להו רב כהנא מי תנן כלי מחבר כלי מצרף תנן כל דהוא:

דף כב.

סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופרת הנוד ליכא פי' הסל והגרגותני כך הן רחבים בפיהם כמו שהן רחבים בשוליהן והילכך ליכא למיגזר בהן אבל שאר כלים שפיהן צר יותר

משוליהן אע"פ שיש בפיהן יותר משפופרת הנוד אנו גוזרים משום הנהו דליכא בפיהן כשפופרת הנוד:

ומקוה שחלקו בסל וגרגותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה אי קשיא והתנן בפ' ששי דמקוואות השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפופרת הנוד כו' עד הי' השק או קופה מטבילין בהם כמה שהן מפני שהמים שבתוך השק והקופה מעורבין למי המקוה ולאו כשאובין לעצמן חשבינן להו אלא בין הנצרים של קופה ובין חוטי השק המים נכנסין ומתחברין והה"נ טמא הבא במקוה שחלקו בסל וגרגותני שהמים מתערבין ומתחברין דרך הנצרי' לא תיהוי חציצה תשובה התם השק והקופה היו עומדים בתוך המקוה ולא היו חוצצין מן הקצה אל הקצה וכיון שהמקוה הי' מחובר מיכן ומיכן גם המים שבתוכן מחוברין חשבינן להו למקוה כיון שהמים מעורבין אבל הכא שחלקו מן הקצה אל הקצה ופיהן חוץ למקוה שנראה עכשיו כשני מקוואות אע"פ שהמים שבתוכן הן מעורבין חציצה הויא:

דהא ארע' כול' חלחולי מחלחלא ובעינ' (עד דליכא) [דאיכא] ארבעי' סאה במקום אחד פירש המורה חלחולי מחלחלא והמים הנובעין כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן לי' חיבור דבעינן מ' סאה במקום אחד וקשיא לי והא במים נובעין לא בעי' מ' סאה דקיי"ל המעין מטהר בכל שהוא ונ"ל דלא מיירי במים נובעים אלא שתי גומות שהן מליאות מי גשמים ואין בזו מ' סאה ולא בזו מ' סאה אע"פ שהקרקע שביניהן חלחולי מחלחל שדרך הקרקע לשאוב המשקין ולהקיאן ואי אפשר להיות שלא יעברו המים מגומא לגומא ואפ"ה אינן מתערבין עד שיהו מליאות שתיהן והמשקה צף על פיהן אותו המשקה מחברן שהוא אשבורן והאשבורן הוא חיבור לטומאה ולטהרה וכגון שאותו המשקה הוא טופח ע"מ להטפיח אבל משקה טופח בלבד אינו חיבור כדכתיבנא בפירקין דלעיל אבל אם לא היו מליאות ומשקה מחברן מלמעלה אינן מתערבות שהקרקע שביניהן הוי חציצה ואע"ג דמחלחל והה"נ סל וגרגותני אף על גב דמחלחלי חייצי:

והני מילי בכלי טהור אבל בכלי טמא כו' וה"נ תניא בפ"ד דתוספתא דמקוה קומקום מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כל שהוא כלים שבתוכו טהורין הטהו על צדו עד שיהא בו כשפופרת הנוד פי' רישא מיירי בקומקום טמא ואעפ"י שאין בפיו כשפופרת הנוד כלים שבתוכו טהורין דמיגו דסלקא טבילה לגופי' סלקא נמי לכלים דבגוי' וטעמא דמילתא כיון שהכלי טמא ואנו צריכין שיכנסו המים לתוכו לטהרו לא חשבינן להו כשאובין ואע"פ שאין בפיו כשפופרת הנוד עלתה להן טבילה אבל אם הכלי טהור המים שבתוכו נחשבין כשאובין וצריך שפופרת הנוד לחברן עם המקוה ונשחטה

בפיו כשפופרת הנוד דהא לא סלקא לי' טבילה שאין המים מכסין אותו ואע"פ שהכלי טמא הוא צריך שיהא בפיו כשפופרת הנוד דמה לי טמא מה לי טהור כיון דעלתה לו טבילה ומכל זו השיטה מוכיח המים השאובין הן נישוקין בכלי ונטהרין כשפופרת הנוד ולא חייצי אלא הן מתחברין עם מי המקוה וה"נ תנן בפ' בתרא דמקוואות כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאלו לא טבל מלא מי רגלים רואין אותן כאלו הן מים ומייתינן לה בזבחים בפ' התערובת אלמא אם מלא מים אין המים חוצצין מפני שהן נישוקין במי מקוה והכי תנן נמי בפ"ב דביצה ושוין שמשקין את המים בכלי אבן לטהרם אבל לא מטבילין אלמא אם הי' הכלי טמא ומלא מים שאובין והשיקן למקוה נטהרו המים וגם עלתה טבילה לכלי הנה הדבר ברור כשמש שהמים נישוקין ובטלים למקוה. אף על פי שהן בכלי. וכל מה שכתבתי בתשובות שאין המים נישוקין בכלי הכל הבל. והראי' שהבאתי שם ממה דתנן בפ' בתרא דמקוואות כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל אינה כלום שאין פתרונם כדפירש רבי יצחק ב"ר מלכי צדק זצוק"ל מפני שהמים נשאבין בתוכו שאפילו אם הטבילו דרך פיו שכפה פיו למטה ושיקעו במקוה כאלו לא טבל שלעולם אין הכלי יכול להתמלאות מן המים אם לא יהיו פיו למעלה אבל אם תשקע הכלי ופיו למטה לעולם אין כל אויר הכלי מתמלא ממי המקוה ומש"ה כאלו לא טבל ולא מפני טעם שאובין:

דף כב:

מקום שצובטו פירוש זהו החקק שהכוס יושב עליו שאוחזין אותו וכן הוא אומר ויצבוט לה קלי ומפרש ויצבוט כמו ויושט ורב אסי אמר ר' יוחנן מקום שנקיי הדעת צובטין ה"ג וה"ג גם המורה ופירושו אותו החקק אלא שזה קורא אותו בית הצביטה על שם שמטבלין שם הירק או בשר ודגים ומפרש ויצבוט לה קלי לשון טיבול בחומץ וזהו נקיי הדעת שיש בני אדם שמטבלין בחומץ בתוך הכוס וכשרוצה לשתות רוחצו ושותה בו אבל נקיי הדעת לעולם אינו מטבל במקום ששותה אלא בחקק שבאחוריו והופכו ומטבל בו ובין למר ובין למר אין פירוש בית הצביטה אלא בית אחוזתו ובפתרון המלה פליגי והכי תנן בפ' כ"ה דכלים כל הכלים יש להן אחורים ותוך ויש להן בית הצביטה ר' טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ ר"ע אומר לכוסות ובעריבה מה יש כ"א שני ראשי' שהן פשוטין ואוחזין אותה בהם הילכך אין לפרש בית הצביטה אלא בית האחיזה ופתרון המורה מוכיח שהוא חקק בשולי הקערה מתוכה ואחרים ראיתי שפירשו כלי קטן בתוך כלי גדול ואינו נ"ל אלא כמו חקק הכוס שלאחריו שהוא יושב עליו אבל כלי קטן בתוך

כלי גדול דין אחר יש לו כדתנן בפ"ב דכלים ואין לומר שם ניטמא תוכו כולו טמא שכל תוך ותוך חשוב לעצמו:

דף כג.

ונפסקה רצועה של סנדל ונטלה והניחה על פי החבית ונפלה לאויר החבית וניטמאת לפי זו הגירסא משמע שהרצועה הפסוקה שם על פי החבית ואינו כי שאע"פ שהסנדל טמא מדרס הרצועה שנפסקה לית לה טומאה דלאו כלי הוא ונ"ל לפרש שנפסקה הרצועה של סנדלו ומתוך כלי סילק סנדלו מרגלו והניחו על החבית שהיתה על כתפ' וראש הרצועה המחוברת נכנסה לתוך אויר החבית וכך מצאתי כתוב במקצת ספרים ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלו והניחו על פי חבית וזו היא גירסא יפה:

טבילה אין הערב שמש לא פירוש והכי תנן נמי בפ' י"א דפרה גבי טומאת הגוף דכל הטעון ביאת מים מד"ת טעון הערב שמש וכל הטעון ביאת מים מד"ס אין טעון הערב שמש אפילו בקדשים:

שפופרת שחתכה לחטאות פירוש לקדש לתוכה מי חטאת עם האפר כדי להזות על הטמאין ר' יהושע אומר יטמא ויטבול כיון שהי' רוצה להזות ממנה לכתחלה היא מטמאה ומטבילה וקודם שיערוב שמשה הי' מקדיש בה מי חטאת עם האפר כדי להוציא מלבן של צדוקים:

דף כג:

והא דרבנן נינהו ממאי מדקתני רישא כו' פי' דמדתני הלבונ' והגחלי' ליכא למילף דאע"ג דלאו אוכלא נינהו מקבלי טומאה אלמא מדרבנן היא דהא דרשי להו מוהבשר לרבות עצים ולבונה ולהכי מייתי ראי' מאפר חטאת דלא אשכחן בי' קרא דקרא לא מיירי אלא בקדשי מזבח ומעלה דרבנן היא גבי חטאת שהצירוף מועיל בה:

דף כד.

ופליגא דר' חייא בר אבא כו' פירוש והאי דאמרן לעיל חמש בתרייתא דלית להו דררא דאורייתא והצירוף הוא אחד מהם כר' חייא בר אבא אתי דאי לר' חנן דאורייתא היא. ובפ' הקומץ בתרא בעי לה לרב כהנא אם הצירוף הוא מדאורייתא או מדרבנן ופשטו לי' דהוא מדאורייתא ועיין בקונטרסי התם:

ולמדנו שלישי לקודש מן התורה ורביעי מק"ו פירוש והאי דאמרן לעיל חמש בתרייתא לית להו דררא דאורייתא ס"ל כרבנן דדרשי דיו אפילו היכא דמיפרק ק"ו הילכך מתני'

מעלה דרבנן היא: עיין בפ' השוחט במה"ק שהבאתי ברייתא בפירוש שאין ולד רביעי אלא בקודש ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש:

ובתרומה אם ניטמאת אחת מידיו חברתה טהורה ובקודש מטביל את שתיהן שהיד מטמאה את חברתה בקודש אבל לא בתרומה פירוש בא ליתן טעם למה בקודש מטביל את שתיהן אם ניטמאת הימנית למה השמאלית טמאה וקא יהיב טעמא שהיד מטמאת את חברתה בקודש ומש"ה גזרו עליו להטביל את שתיהן שאם אתה אומר לא יטביל אלא הימנית שניטמאת שמא ישתמש בקדשים בידו השמאלית ויתעצל להטביל הימנית ויגע עם הימנית בשמאלית מש"ה גזרו עליו שלא יגע בקדשים עד שיטביל שתיהן ומיהו אם נגע בידו השמאלית לקודש קודם שהטביל את הימנית לא פסלתו שהרי טהורה היא דדוקא לכתחלה אסרו עליו שלא יגע עד שיטביל את שתיהן אבל אם עבר ונגע לא פסלתו דע"כ ל"פ תנאי דלקמן אלא כשנגעה הטמאה בטהורה אבל היכא דלא נגעה כ"י ל"פ שאם נגעה טהורה בקדשים לא פסלן:

אמר רב שיזבי בחיבורין שנו אבל שלא בחיבורין לא פירוש דוקא כשהטהורה מחוברת בקדשים אז הטמאה מטמאתה אבל אם אינה מחוברת בקדשים אפילו אם נגעה טמאה בטהורה אינה מטמאתה ומתני' משום גזרת חיבורין היא:

דף כד:

הא תו למה לי היא תנא לי' רישא פירוש אי לא הוי תני בסיפא שהיד מטמא את חברתה בקודש ממילא הוה ידענא טעמא דרישא דמשום הכי הוא של מה צריך להטביל היד הטהורה אילולי משום גזירה שמא תיגע בחברתה והאי דקתני סיפא לאתויי יד חבירו:

מאי לאו שני הוא דלא עביד הא שלישי עביד פירוש מכלל דר' יהושע דאמר ויד מטמא את חברתה להיות שני כיוצא בה קאמר ובקדשים פליגי אבל לתרומה מודה ר' יהושע שאין היד מטמא את חברתה ומתני' דהכא אליבא דכ"ע היא ופליגי ר' יהושע וחכמים בטומאת היד השניי' שקיבלה טומאה מן הטמאה או לפסול או לטמא ודחי דלמא לא שני ולא שלישי עבוד פירוש ול"פ בקדשים אלא בתרומה דר' יהושע אית לי' שהיד מטמא את חבירתה בתרומה ומתני' דלא כר' יהושע אלא כרבנן אבל לעולם בקדשים ל"פ דתרווייהו אית להו לטמא:

האונן והמחוסר כיפורים צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה פירוש אונן ומחוסר כיפורים אסורין בקודש ולא מבעיא בעודן אוננים ומחוסרי כיפורים אלא אע"ג דעבר

אינותן והביאו כפרתן עדיין הן צריכין טבילה אבל לא בתרומה קאי אכולה מילתא שאין אונן ומחוסר כיפורים אסורין בתרומה
שביהודא נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה פירש המורה אם הקדישוהו למזבח בשעת הגתות והבדים נאמנין על שמירתו כל ימות השנה ואין נ"ל שאין לחלק בדבר אלא אע"ג דהקדישו בשאר ימות השנה נאמן דמאן מוכח ומאן ידע מתי הקדישו אלא כיון דמקדיש לי' אמרי' בודאי קים לי' דמשומר הוי בטהרה:

דף כה.

הא מני רבי הוא דאמר אהל זרוק לא שמיה אהל פי' המורה אהל המטלטל ונזרק לאו שמי' אהל להיות מפסיק בפני אוירה של ארץ העמים והם גזרו על אוירה ועל גושה עיין מה שכתבתי בפ"ק דשבת במהדורא קמא דכי יהיב האי טעמא דאהל זרוק בעינן למימר דלא גזרי על אוירה והמורה מפרש אויר ואוהל דבר אחד ואינו כן כדכתבית התם והאי דקאמר הא מני ר' היא דמטמא ויש לומר מפני שאהל זרוק לאו שמי' אהל והוא טמא משום אהל המת ויש לומר דאע"ג דשמי' אהל הוא טמא משום אויר ארץ העמים:
ולייתוה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל אמר ר' אילעא שונין אין הקודש ניצול בצמיד פתיל פי' לא תימא קודש דוקא שהוקדש אלא אע"פ שלא הוקדש אלא הובא בצמיד פתיל קודם שהוקדש ואחרי כן רוצה להקדישו פסול הוא לנסכים כיון שבא בצמיד פתיל שאם אתה אומר דוקא כשהוקדש א"כ יביאו מגליל יין ושמן לנסכים ובירושלים יקדישוהו אלא לאו ש"מ אע"פ שהעבירו אותו בצמיד פתיל בעודן חולין ניטמאו ושוב אינן מועילים לנסכים והכי מוכח לקמן ומתני' נמי הכי משמע דקתני שביהודא נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה ולא תנא על הקדש אלא על טהרת יין ושמן דמשמע יינן ושמנן בחזקת טהרה הן לנסכים דמדפרשי מנייהו נסכים ש"מ קים להו דטהורין הן:
והאמר עולא חברייא מדכן בגלילא פי' בע"כ אין לפרש שבימי הבית היו מטהרים יינן לנסכים שא"כ מה זה שמתרץ מניחין לכשיבוא אליהו ויטהרנה וכי בימי הבית יבא אליהו עדיין לא גלו והיאך יבוא א"ו אחר חורבן מיירו וה"ק הוו מדכן יין ושמן ושומרין אותן בחזקת טהרה שאם יבנה ביהמ"ק יהא להם מזומן להקריב וכיון שבימי החורבן מדבר כולם רשאין להקדיש והתניא אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין שמן הזה פי' שמא ובא בהם לידי תקלה. אלא לאו מטהרין היו ולא היו מקדישין אותן לא היו שומרים אותם בחזקת טהרה שאם יבנה ביהמ"ק יהא להן יין ושמן מזומנים להקדיש ולהקריב ומדקאמר מאי לאו דמייתי להו בשדה תיבה ומגדל א"נ בכלי חרס

המוקף צמיד פתיל ודחי מניחין לכשיבא אליהו ש"מ שאע"פ שלא הוקדשו ועברו ע"י צמיד פתיל ניטמאו ושוב אינן מועילין לנסכים וקשיא לי כיון דלאחר החורבן מיירי ומי יטהרם מטומאת מת אם נגעו במתים או באדם שנגע במת או בכלים שנגעו במת היאך יטהרו לעולם בלא אפר פרה שיזו (שלישי) שלישי ושביעי ואחר חרבן הבית מי הוה אפר הפרה. וא"ת שנשאר אפר הפרה בארץ ישראל והי' מזין ממנו והביאו מארץ יהודא לגליל והרי רצועה של כותים מפסקת ואין חטאות ניצלת בצמיד פתיל. וי"ל שהי' להם אפר פרה מקודם לכן בגליל ואח"כ נתיישבו הכותים באותה הרצועה והיו נטהרים מטומאת מת בגליל ועמ"ש בתשובות:

ורמינהו הגומר זתיו ישייר קופה אחת ויתננה לעיני כהן פי' המורה ע"ה כשבא לגמור את זתיו ישייר קופה אחת לצרוך תרומה ויתננה לעיני כהן ויראנה שלא הוכשרה והכהן יעשנה בטהרה וקשיא לי מה צורך להראות לו שלא הוכשרה כגון שמוסקה לפניו מן האילן שאין הכשר במחובר אע"פ שלא הראה לו הוא נאמן לומר הוכשרו כדאמרי' לעיל בפירקין נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו ותו אמאי נקט קופה אחת הי' לו לומר ישייר כשיעור התרומה ובפ"ט דמסכת טהרות תנן זתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן אבל לא זיעת הקופה פירוש כשיזיעו במעטן חשיב ההוא שמן דנפיק מנייהו משקה משום דניחא לי' ומכשיר אבל אם לא הזיעו בקופה לא ניחא לי' בההוא משקה דנפיק מנייהו ולא הוכשרו והילכך אע"פ שנגעו בהן טמאין טהורין הן כו' עד ר"ג אומר משתיגמור מלאכתן וחכ"א כדבריו גמר מלמסוק אבל עתיד ליקח גמר מליקח אבל עתיד למסוק ארעי אבל או משתה או אונס אפילו זבים וזבות מהלכין עליהן טהורין פירוש כל זמן שלא גמר למסוק כל זתיו. אין הזתים שבמעטן מוכשרין לקבל טומאה דלא ניחא לי' בההוא משקה דנפיק מנייהו שכך הי' דרכם היו מוסקין ומלקטין כל הזתים מן האילנות ואח"כ היו מתחילין לטחון אותם בבית הבד וכל זמן שאינו רוצה לטחון אותם אינו חפץ בשמן היוצא מהן הילכך עד שלא גמר מלאכת המסיקה כל הזתים שבמעטן בחזקת טהרה הן ואפילו אם גמר מלמסוק ועתיד עדיין לקנות עוד זתים מן השוק אינן מקבלין טומאה שאינו מתחיל לטחון אלא אחר שקיבץ כל הזתים שיש לו לקבץ בין מאילנותיו בין מה שקונה מן השוק ועלה שנינו הגומר את זתיו מלמסוק ישייר קופה אחת באילן וימסקנה לעיני כהן ויתננה במעטן ואז ידע הכהן שכל המעטן הן בחזקת טהרה ומיכן ואילך יטחון הכהן בפועלים טהורים כשיעור תרומתו וילך לו והאי ויתננה לאו לכהן הוא שכל המעטן הוא בחזקת טהרה בעבור הקופה שהי' לו למסוק אלא ויתננה במעטן לעיני כהן ואז יתברר להכהן שכל המעטן הוא בחזקת טהרה

שלא הוכשר וילפי' מינה דוקא אם ראה הכהן שלא הוכשר המעטן אז מקבל תרומה ממנו אבל אם לא יראה לא יקבל ממנו והיכי תנן שכל שעת הגתות והבדים הן נאמנין עמי הארץ:

בעי מני' מרב ששת עבר וקבלה מהו פירוש בוודאי אם עם הארץ מניחה לגת הבאה אע"פ שיודע החבר שמאשתקד היא מקבלה ממנו בשעת הגתות אבל זה שואל אם החבר יכול להשהותה עד שעת הגתות מי חיישי' דילמא אתי בה לידי תקלה וישתנה בשאר ימות השנה אי לא ופשט להו מדקתני אותו חבר שורף את הלח ואמאי יניחנה לגת הבאה או מניחה לרגל אלא לאו ש"מ אע"פ שעם הארץ מניחה לגת הבאה וגם לרגל הבא כדלקמן החבר אסור לעשות כן דילמא אתי בה לידי תקלה שישתה ממנה קודם הגתות והרגל:

דף כה:

מאי בודקין אמר רב יהודא אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך כו' עיין מה שהקשתי על המורה ומה שפירשתי בה בפ' מי שמתו מוטל לפניו במהדורא תנינא ובתשובות י"ו:

מאי לאו מדומעות דתרומה פירש המורה וקתני נאמן על הבדים וקשיא לי אי משם דקתני כדי יין וכדי שמן קא דייק אמאי לא דייק מרישא דקתני עברו הגתות והבדים הביאו לו חבית של תרומה לא יקבל ממנו אבל מניחה לגת הבאה אלמא לגת הבאה מקבל ממנו החבית ותיפשוט מהכא דמיגו דמהימן אתרומה מהימן אחבית והיינו קאמרת דאמלאים דתרומה לא מהימני אלא ש"מ חבית משמע מה שבתוכה ולא גוף החבית וה"נ כדי יין משמע מה שבתוכן ולא גוף הכדין ונ"ל דה"פ מאי לאו מדומעות דתרומה שהיתה תרומה מעורבת בחולין וקתני דנאמן על כל הכדין בשעת הגתות והבדים אלמא כמו שנאמן על התרומה נאמן על החולין המעורבין בה ולא אמרי' התרומה לבד תהי' בחזקת טהרה והחולין יהיו בחזקת טומאה אלא הכל טהור וה"ה נמי לקנקנים דמה לי קנקנים מה לי חולין דכמו שמצלת על החולין כך מצלת על הקנקנים ודחי לא אמרי בני ר' חייא מדומעות דקודש פירוש לעולם התרומה אינה מצלת לא על הקנקנים ולא על החולין אלא מדומעות דקודש הן שכמו שהקודש מציל אקנקנים דיד' כך מציל על החולין ואילולי שיש לו קושיא שעוקרת זה הפתרון לגמרי הי' מקשה לו אי הכי אמאי קתני נאמנין עליהם בשעת הגתות והבדים כל ימות השנה נמי יהא נאמן עליהן אלא שעקר תירוצו לגמרי והקשה לו ומי איכא דימוע לקודש תרומה המעורבת

בחולין יקרא דימוע ע"ש התרומה שנקראת דמע דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר אבל תערובת דקודש אמאי יקרא דימוע אלא אמר ר' אלעי במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים פירוש אם תרצה לדחות שלא תפשוט מיכן שהתרומה מצלת על החולין תפרש מתני'. במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים פירוש ומש"ה קרי לי' מדומעות שעדיין לא הפריש מהן תרומה ומפני שהוא שמרו ליטול ממנו נסכים נאמן על כל הבדים להציל גם על החולין ודוקא מפני שישמרו ליטול ממנו נסכים מציל על החולין שבהם אבל התרומה אינה מצלת על החולין ודוקא בשעת הגתות והבדים נאמנין עליהן ולא כל ימות השנה שאם הי' קודש גמור בודאי הי' מציל על החולין כל ימות השנה כמו שמציל על הקנקנים אבל זה לא היה קודש אלא היה שומרו להפריש מהם נסכים ואילו היה מטהרו נמי כולו לנסכים היה נאמן עליו כל ימות השנה כדפרישית לעיל בנאמן על טהרות יין כל ימות השנה אלא כיון שלא היה שומרו אלא ליטול ממנו קצת לנסכים אין לו כח להציל על כל החולין אלא בשעת הגתות והבדים בלבד כך נ"ל לפרש לפי הדחק:

מן המודיעות ולפנים נאמנין על כלי חרש פירוש וכן במדתה לכל רוח:

הוא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין נאמן יצא אינו נאמן פי' אע"פ שהיא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין נאמן הוא מן המודיעות ולפנים אבל אם יצא לחוץ אינו נאמן ואע"פ שהם הם הקדרות והן הלוקחין שהמקום גורם מן המודיעות ולפנים הן בחזקת טהרה ומן המודיעות ולחוץ הן בחזקת טומאה:

דף כו.

וכן הגנבים שהחזירו את הכלים נאמנין לומר לא נגענו פירוש המורה וכן הגנבים שגנבו כלי חרש והחזירום נאמנין לומר לא נגענו לתוכן וקשיא לי טובא דהא עמי הארץ בחזקת זבין הן כדאמרן לעיל דצינורא דידהו מטמאה וא"כ אע"פ שלא נגע באוירו היא מטמא במשא ואע"פ שהיה מוקף צמיד פתיל כדין זב והכי תנן בפירוש בפ"ג דמסכת טהרות שעם הארץ מטמא משכבות ומושבות וכלי חרש המוקפין צמיד פתיל ונ"ל לפרש דהאי דקתני נאמנין לומר לא נגענו לאו אכלים שהחזירו קתני שהרי הם נגעום ונשאום אלא אשאר כלי הבית קתני שהם נאמנין לומר לא נגענו בשאר כלים כ"א באלה שנגבו והאי דקתני שהחזירו לומר שנודע הגנב והעיד כי לא נגעתי שאם לא הודע הגנב מי יעיד לומר לא נגענו ומקשה ממאי דתנן הגנבין שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום דריסת רגלי הגנבים אלמא מקום דריסת רגליהם בחזקת טומאה הוא שנגעו בכלים וכיון דהוא בחזקת טומאה היאך אנו מאמינין אותן לומר לא נגענו וכי נאמן עם הארץ במה שהוא

חשוד ומשני רב פפא בשעשה תשובה ודייקא נמי דקתני שהחזירו פירוש דאי משום הכי קתני שהחזירו לומר שנודע הגנב הו"ל למיתני הגנבים שנמצאו נאמנין לומר לא נגענו א"ו מדקתני שהחזירו ש"מ שעשו תשובה והחזירו מאליהן וכיון שעשו תשובה נאמנין הן בתוך תשובתן לומר לא נגענו בשאר הכלים ואע"פ שאין עם הארץ נאמן אלא שעשו תשובה נאמנין:

ובירושלים נאמנין על הקודש פירש המורה במשנה בגמרא מפרש לה ומשמע מפירושו דמאי דאמרינן בגמרא תניא נאמנין על כלי חרס הגסין לקודש בירושלים פירוש דמתני' הוא וכך ראיתי שפירשו שאר מפרשים דהאי תנא אתא לפרושי מתני' וכך פירש נמי רבי' יצחק ב"ר מלכי צדק זצוק"ל וקשיא לי דאי מתני' אכלי חרס קיימא אמאי אפסיק ותנא הגבאין והגנבין והדר תני ובירושלים נאמנין על הקודש ברישא דתנא מן המודיעים ולפנים נאמנין על כ"ח ותנ' דנאמנים על כ"ח הדקין אבל לא על הגסין התם הול"ל למיתני ובירושלים נאמנין על הקודש אפילו על כ"ח הגסין ומשום הכי נראה לי לפרש דהאי דתנא ובירושלים נאמנין על הקודש אכל עמי הארץ קאי וה"ק הגבאין עמי הארץ וכן הגנבים נאמנים לומר לא נגענו כדפרישנא להו ובירושלים נאמנין עמי הארץ על הקודש שאם נגעו בקודש טהור הוא ודוקא על הקודש אבל לא על התרומה שאם נגעו בתרומה פסולה ובשעת הרגל נאמנין אף על התרומה מפני שהן חברים ברגל ואי קשיא הרי גם ביהודא נאמנין על הקודש ואמאי תני בירושלים בלחוד תשובה מאי דנאמנין ביהודה על הקודש דוקא על קודש דידהו אבל אם נגעו בקודש דחבר פסלוהו דהשתא בגדיהן מדרס לפרושין כ"ש לקודש אבל בירושלים אע"פ שנגעו בקודש דאחרים הן נאמנין לומר טהורין אנחנו וטבלנו שהרי כמה כהנין עמי הארץ עולין במשמרתן ועושין עבודה ונוגעין בקדשים הלכך כל עמי הארץ בחזקת טהרה הן לגבי קודש והאי דאמרי' תנא נאמנין על כ"ח הגסין לקודש בירושלים מילתא באנפי נפשה היא ומשום דתנן שמגע ע"ה בקודש בירושלים אפילו לקודש דמן המודיעות ולפנים אינן נאמנין אלא על כלי חרס הדקין ובירושלים הן נאמנין אף על הגסין:

לרבנן דאמרי לא יגמור מהו שיניחנה לרגל אחר פי' דודאי ע"ה אע"פ שכל פירותיו הן בחזקת טומאה כל ימות השנה ברגל כטהורים שווינו רבנן ואם הניח ע"ה פירות שנשארו לו אחר הרגל לרגל אחר טהורין הן אלא בחבר קמבעיא לן שיש להחמיר על הדבר שלא יוציא מתחת ידו דבר טמא ואמר לי' יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת יניחנה לרגל אחר פי' פשיטא ודאי שאסור להניחה לרגל אחר שהרי יד הכל ממשמשו בה ויטמאוה ואסור לחבר למכור דבר טמא אמר לו אידך אטו עד האידנא לאו יד הכל

ממשמשין בה פי' והאיך התרתה לו למכור בתוך הרגל ומה לי למכור בתוך הרגל מה לי לרגל אחר א"ל הכי השתא כו' פירוש בתוך הרגל טומאת ע"ה כטהרה שוינהו רבנן אלא אחר הרגל איגלאי מילתא למפרע דטמאה הות ושוב אסור לחבר למוכרה אפי' ברגל הבא:

משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה פי' המורה מעבירין את הכלים ממקומן להטבילן ולטהר את העזרה ואינו נ"ל דמה העברה שייך בכלים הרי המזבחות לא היו מקבלין טומאה ובשולחן לא היו נוגעים וי"א גם במנורה וכלי עזרה שמשתמשין בהן מה מקום קבוע יש להן עד שאתה אומר מעבירין אותו ממקומו ונ"ל מעבירין הוא לשון הכרזה כמו ויעבירו קול במחנה שהיו מכריזין שכל הכהנים יהיו זהירים לטהר כלי העזרה:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם